

Ἄπὸ τὸ καθ' ἡμέραν
στὸ καθ' ὁμοίωσιν

ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΟΓΑΙΑΣ
ΚΑΙ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ

Ἀπὸ τὸ καθ' ἡμέραν
στὸ καθ' ὁμοίωσιν

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης
Βασίλης Ἀργυριάδης

Ἐν πλῶ

Ἐκδόσεις Ἐν πλῶ
Κολοκοτρώνη 49, Ἀθήνα 105 60
Τηλ.: 210 3226343
www.enploeditions.gr

Ἐκδοση Α΄: Φεβρουάριος 2008

ISBN: 978-960-6719-21-9

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗ	9
ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ :	
«Τὸ στάδιο τῶν ἀρετῶν ἡνέωκται»	15
Οἱ ἀρετὲς τοῦ χώρου τῆς καρδιάς	35
Οἱ ἀρετὲς τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς	55
Οἱ ἀρετὲς τοῦ βάρους τῆς ψυχῆς	75
Οἱ ἀρετὲς τοῦ ὕψους τοῦ νοός	111
«Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου...»	139
ΕΠΙΜΕΤΡΟ :	
«Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν»	181

Πρόλογος τοῦ ἐπιμελητῆ

Οἱ νεότεροι ἐρμηνευτὲς τῆς Καινῆς Διαθήκης μᾶς πληροφοροῦν πὼς ὁ «ἄρτος ἡμῶν ὁ ἐπιούσιος» τῆς Κυριακῆς προσευχῆς ἔχει δύο ἐρμηνεῖς. Τῆ μίᾳ τὴν κατανοοῦμε εὐκόλα: εἶναι τὸ καθημερινὸ ψωμί, ἡ συμβατικὴ ἀνάγκη τῆς ἀδύναμης φύσης μας. Τῆ δεύτερη μᾶς τὴν προσφέρει ἡ θεολογικὴ μελέτη τοῦ κειμένου: πρόκειται ὄχι γιὰ τὸ σημερινὸ ψωμί, ἀλλὰ γιὰ τὸ δῶρημα τῆς μελλοντικῆς οὐράνιας βασιλείας, τὸν καρπὸ τῶν ἐσχάτων. Ὅμως γιατί ὁ Κύριος τοποθέτησε μέσα σὲ μίᾳ καὶ μόνο φράση δύο ἐρμηνεῖς τόσο διαφορετικὲς μεταξύ τους; Ἴσως ἡ διαφορετικότητά τους νὰ ἀναιρεῖται μαζὶ μὲ τὸ ἴδιο τὸ ἐρώτημα, ἀπὸ αὐτὸ καθαυτὸ τὸ γεγονὸς τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου...

Ἄν ἡ δική μας ἀτελής αἴσθηση βλέπει στὸ καθημερινὸ ψωμὶ τὴν πεζότητα τῆς ὕλης, ἐνῶ στὴ βασιλεία τῶν ἐσχάτων τὴν ὑφαρπαγὴ τοῦ πνεύματος, τότε εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἐκεῖνος μπολιάζοντας τὴν ἀνθρώπινη σάρκα μὲ τὴ θεία Του ὑπόσταση, θέλησε νὰ μπολιάσει τὴν ὕλη μὲ τὴ ζωὴ τοῦ πνεύματος – τὴ μοναξιά τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν κοινωνία τῆς Τριάδος. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν προσευχὴ ποὺ μᾶς παρέδωσε, χῶρεσε στὸ καθημερινὸ ψωμὶ ἓνα σημεῖο τῆς οὐράνιας βασιλείας.

Ναί, μὰ πῶς; Πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ γιὰ μᾶς; Πῶς μπορούμε ἐμεῖς νὰ ζήσουμε αὐτὴ τὴ μεταμόρφωση; Πῶς βιώνεται σὲ κάθε δευτερόλεπτο τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴ στιγμή στὴν αἰωνιότητα; Πῶς μεταστοιχειώνεται ἡ καθημερινότητα τῆς δικῆς μας ζωῆς σὲ καθομοίωση τοῦ δικοῦ Του προσώπου;

Πάνω σ' αὐτὸ τό «πῶς» ταλαντεύεται καθημερινὰ ἡ ζωὴ τοῦ καθενός μας. Κι αὐτὸ τό «πῶς» ζητᾶμε ἀπὸ τοὺς πνευματικούς μας

πατέρες νὰ μᾶς ἐξηγήσουν. Ὅχι ἐξαντλῶντας το σὲ νοητικούς ὀρισμούς, δῆθεν γιὰ τὸ καταλάβουμε, ἀλλὰ μεταγγίζοντάς το μὲ καρδιακοὺς παλμούς, μήπως καὶ τὸ ὑποψιαστοῦμε. Αὐτὸ τὸ «πῶς» θέσαμε καὶ στὸν Μητροπολίτη Νικόλαο. Καὶ ἡ πατρικὴ του ἀγάπη θέλησε νὰ μᾶς δώσει τὰ κείμενα ποὺ κρατᾶτε στὰ χέρια σας. Δὲν περιέχουν τελεσίδικες ἀπαντήσεις, ἀλλὰ διαθέτουν τὸν τρόπο νὰ τὶς προσεγγίσουμε· δὲν σκορποῦν ἀπερίσκεπτα τὸ «ὔδωρ» μιᾶς ἀπάντησης, ἀλλὰ παραπέμπουν ἐκείνους ποὺ πραγματικὰ διψοῦν στό «ἄντλημα» μιᾶς ἀληθινῆς ἀναζήτησης!

Ὅλα τὰ κείμενα τοῦ παρόντος τόμου ἐκφωνήθηκαν πρωτοτύπως ὡς ὁμιλίες. Κοινὸς τους ἄξονας εἶναι ἡ σπουδὴ τῶν ἀρετῶν, ὅπως πραγματοποιήθηκε σὲ μιὰ σειρὰ κηρυγμάτων στοὺς κατανυκτικοὺς ἑσπερινοὺς τῆς Μ. Σαρακοστῆς τοῦ 1997 καὶ συνδυάσθηκε μὲ μιὰ ἀνάλογη σειρὰ τῆ Μ. Σαρακοστῆ τοῦ

2005 καὶ 2007. Μιλήσαμε γιὰ «σπουδὴ» τῶν ἀρετῶν, μὰ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ παραπλανηθεῖ: δὲν πρόκειται γιὰ παράδοση ἀκαδημαϊκῶν διαλέξεων στὰ πλαίσια σεμιναριακῶν μαθημάτων, ἀλλὰ γιὰ τὸν ζωντανό, πατρικὸ λόγο ἑνὸς πνευματικοῦ πατέρα, ἑνὸς Ἐπισκόπου, πρὸς τὰ πνευματικά του παιδιὰ, ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, στὸ κύλισμα μιᾶς καταναυκτικῆς ἀκολουθίας, στὸ διάβα μιᾶς νηπτικῆς περιόδου. Κι ὅσοι ξέρουν νὰ ἀφουγκράζονται τὴν ἀνάσα τῆς Ἐκκλησίας καταλαβαίνουν τί θὰ πεῖ αὐτό...

Τὰ προφορικὰ κείμενα ὑπέστησαν ἐπουσιώδεις ἀλλαγές, προκειμένου νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀνάγκες τῆς ἀπρόσκοπτης ἀνάγνωσης. Διατηρήθηκε ὁ προφορικός τους χαρακτήρας, προκειμένου νὰ μὴν χαθεῖ ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ ζωντάνια τους. Ὅμως καὶ πάλι, ὁ λόγος, ἂν καὶ προφορικός, ἦταν πυκνὸς καὶ πολυσήμαντος. Ὡς ἐκ τούτου, γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἀφομοίωση τῶν λεγομένων, προστέθηκαν στὸ πλῆι τοῦ ρέοντος κειμένου πλαγιό-

τιτλοι, σὰν σημαντῆρες βοηθητικοὶ στὴν παρακολούθηση τῶν πυκνῶν νοσημάτων.

Ἐδῶ ὁ δικός μας λόγος σταματᾷ. Ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς ξεκινᾷ ὁ ἀναγνώστης τὴ δική του διαδρομὴ. Ὅμως δύσκολα κρύβεται ἡ ὑποψία πὼς ἡ μικρὴ σπίθα τῆς ικανοποίησης ποὺ ἀνάβει δειλὰ τώρα μέσα μας, ὅσο περνάει ὁ καιρὸς, ὅσο θὰ μοιράζονται κι ἄλλοι τὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν, ὀλοένα καὶ θὰ φουντώνει. Διότι γιὰ ἄλλη μία φορὰ οἱ ἐκδόσεις Ἐν πλῶ θὰ ἔχουν δεῖ τὴ διακονία τους ζωντανή· θὰ ἔχουν ἀξιωθεῖ καὶ πάλι νὰ γίνουν κανάλι καθαρὸ γιὰ νὰ κυλήσει στὴν ἀγκαλιά του νερὸ ζωογόνο· τὸ νερὸ ποὺ παρέχεται ἀφειδώλευτα ἀπὸ τὸν Κύριο παντὶ πῶ αἰτοῦντι...

B. Ἀργ.

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:
«Τὸ στάδιο τῶν ἀρετῶν ἡνέωκται»

Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἀδικούσαμε τὴν ἀλήθεια, ἂν λέγαμε ὅτι αὐτὸ ποῦ ὡς κοινὴ ἐσωτερικὴ κατάσταση –συμπυκνωμένη αὐτὴ τὴ στιγμὴ– κυριαρχεῖ στὶς ψυχές μας εἶναι ἡ μεγάλη προσδοκία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ὑπάρχει μπροστά μας μιὰ ὀλόκληρη περίοδος γεμάτη ἀπὸ πνευματικὲς προκλήσεις καὶ εὐκαιρίες ποῦ ἡ ἀξιοποίησή τους ἀποτελεῖ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς μας. Ὅλοι κατανοοῦμε πόση ἀνάγκη ἔχουμε νὰ ἀνεβουῦμε λίγο πρὸς τὰ πάνω, κάπως νὰ ἀλλάξει ἡ ζωὴ μας, νὰ μεταμορφωθεῖ καὶ νὰ μπολιασθεῖ ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ μὲ ἕναν τρόπο αἰσθητὸ καὶ οὐσιαστικὰ ἀποτελεσματικὸ. Ὑπάρχει μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς μας ἐγκαταστημένος ὁ πόθος καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὴ προσδοκία γιὰ κάτι ἀνώτερο, γιὰ κάτι ἀλλιῶ-

τικο, γιὰ κάτι πνευματικότερο καὶ οὐσιαστικότερο στὴ ζωὴ μας.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, στὰ πρόθυρα ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς εὐλογημένης περιόδου ποὺ εἶναι ἡ πιὸ ὁμορφη περίοδος τοῦ ἔτους, ἡ πιὸ καταλυτική, ἡ πιὸ πλούσια σὲ πνευματικὲς ἀφορμὲς καὶ εὐκαιρίες. Ἦδη ἡ λειτουργικὴ ἀτμόσφαιρά της ἔχει γίνει καταλυτικότερη ἐξωτερικά: πέφτει ὁ φωτισμός, σκουραίνουν τὰ χρώματα, μαζεύεται ὁ καθέννας μας περισσότερο μέσα του. Ἀλλάζει καὶ ὁ χαρακτήρας τῶν ἀκολουθιῶν: οἱ γνωστὲς καθημερινὲς Θεῖες Λειτουργίες ἔχουν δώσει τὴ θέση τους στὶς ἑκτακτες Λειτουργίες τῶν Προηγιασμένων Δώρων, κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευή. Ἐπιπλέον, ὑπάφχουν οἱ Καταλυτικοὶ Ἑσπερινοί, οἱ Χαιρετισμοί, τὰ Μεγάλα Ἀπόδειπνα, ὁ Μέγας Κανὼν, ὁ ἰδιάζων χαρακτήρας τῆς καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς ἑορτὲς ποὺ ἔχουμε μπροστά μας κ.ο.κ. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ δένει ἡ αὐστηρὴ νηστεία, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ σφραγίδα τῆς ταυτότητας αὐτῆς τῆς περιόδου.

Πῶς λοιπὸν θὰ μπορούσαμε αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ βοηθήσουμε λίγο τὴν ψυχὴ μας, ποὺ εἶναι δύσκαμπτη καὶ κλειστή, κάπως νὰ ἀνοίξει, νὰ γίνῃ πιὸ εὐέλικτη, πιὸ εὐκίνητη περὶ τὰ πνευματικά, καὶ νὰ μπορέσει νὰ θέσει σὲ ἐφαρμογὴ αὐτὸ ποὺ ἔχει ὡς ὄνειρο, ὡς πόθο καὶ ὡς προσδοκία, ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ ἢ εἴσοδος τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φανερωθεῖ κάποιο ἀποτέλεσμα στὴ ζωὴ μας; Πολλὰ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ. Ἄς σταθοῦμε ὅμως ἀπόψε σὲ τέσσερα βασικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα προκύπτουν μέσα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ τῆς Τυροφάγου καὶ ἀναδύονται μέσα ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν τροπαρίων ποὺ ἀκούσαμε σήμερον τὸ πρωὶ καὶ τώρα τὸ βράδυ στὸν Κατανυκτικὸ Ἐσπερινό.

Τὸ πρῶτον στοιχεῖον εἶναι ὁ ἀγώνας. Χρειάζεται ἡ ψυχὴ μας μιὰ ἀπόφαση γιὰ ἀγώνα, γιὰ ἔξοδο ἀπὸ τὴν χαλάρωση καὶ τὴν εὐκολία, γιὰ ἐντονότερη προσπάθεια, γιὰ ἄσκηση. Νὰ κάνει κανεὶς ὅ,τι μπορεῖ, λίγο παραπάνω ἀπ'

Ὁ ἀγώνας

ὅσο νομίζει ὅτι μπορεῖ. Νὰ τεντώσει τὶς δυνα-
 τότητές του πέρα ἀπὸ τὰ γνωστὰ ὄριά του.
 Νὰ μπορέσει νὰ στοχεύσει στὸ τί ἀκριβῶς
 χρειάζεται ἡ ψυχὴ του. Ἔλεγε τὸ πρῶτὸ ἕνα
 τροπάριο στοὺς Αἴνους: «Τὸ στάδιο τῶν
 ἀρετῶν ἡνέωκται». Ἀναφέρεται σὲ ἕνα στάδιο
 ἀρετῶν καὶ ἀγῶνων ποὺ ἤδη ἔχει ἀνοιξοίει καὶ
 προτρέπει ὅποιον θέλει, χωρὶς ἀναστολές, νὰ
 εἰσέλθει: «οἱ βουλόμενοι ἀθλῆσαι εἰσέλθετε».
 Καὶ παρακάτω χρησιμοποιοῖ τὴ λέξη «ἀντι-
 μαχησόμεθα», ποὺ ἐκφράζει τὸ μαχητικὸ
 φρόνημα μὲ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀνταποδώ-
 σουμε τὶς ἐπιθέσεις ποὺ δεχόμεστε, γιὰ νὰ
 μπορέσουμε, ὅπως λέγει στὴ συνέχεια, ὀπλι-
 σμένοι μὲ τὰ ὄπλα τῶν ἀρετῶν νὰ προχωρή-
 σουμε νικηφόρα σὲ αὐτὸ τὸν ἀγῶνα. Ὁ ὀπλι-
 σμὸς τῶν ἡμερῶν ἔχει ὡς θώρακα τὴν προ-
 σευχή, ὡς περικεφαλαία τὴν ἐλεημοσύνη, ὡς
 μάχαιρα τὴ νηστεία. Ὁ ὕμνογράφος χρησιμο-
 ποιεῖ πολεμικὴ διάλεκτο, ἢ ὁποία δὲν ὀφείλε-
 ται σὲ φιλολογικὴ συγκυρία ἢ φραστικὸ τέ-
 χνασμα, ἀλλὰ στὸ ὅτι στοχεύει νὰ περιγράψει

τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα μὲ τὸ ὁποῖο κάθε πιστὸς καλεῖται νὰ ριχθεῖ στὸ στάδιο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Εἶναι πολὺ σημαντικό κάθε μέρα, κάθε λεπτό νὰ μπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ τοποθετεῖται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐξομολογεῖται, διακρίνοντας στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του τὰ ἐλαττώματα, τὶς ἀδυναμίες, τὰ πάθη ἐναντίον τῶν ὁποίων καὶ πρέπει νὰ ἀγωνισθεῖ. Ἔλεγε πάλι ἓνα τροπάριο ὅτι καλὴ εἶναι ἡ νηστεία τῶν «βρωμάτων», δηλαδὴ τῶν τροφῶν, ἀλλὰ «νηστεία ἀληθῆς ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις», πράγμα πὸ σημαίνει ὅτι, παράλληλα μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας, πρέπει νὰ κάνουμε καὶ τὸν οὐσιαστικότερο ἀγῶνα ἐναντίον τῶν παθῶν μας. Καὶ ἔχουμε ὅλοι μας πάθη! Πάθη κρυμμένα, πάθη τὰ ὁποῖα δὲν θέλουμε νὰ ὁμολογοῦμε οὔτε στὸν ἑαυτὸ μας, πάθη καὶ ἀδυναμίες πὸ βασανίζουν τὴν ψυχὴ μας καὶ πὸ τὴν κρατοῦν δέσμια, ἀπαγορεύοντάς της νὰ ἀπελευθερωθεῖ καὶ νὰ πετάξει λίγο πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸν κόσμο στὸν ὁποῖο βρίσκεται.